

Fältkurs i Rumänien 17-23 juni 2010

CBM har sedan 2004 arrangerat fältkurser till det förindustriella odlingslandskapet i Rumänien med syfte att få nya insikter i hur tidigare svensk markanvändning kan ha påverkat vårt landskap och dess biologiska innehåll (det biologiska kulturarvet). Kursen ges inom CBM-programmet BioHeritage.

I Rumänien finns några av Europas mest intakta jordbrukslandskap som brukas med äldre metoder. Här är marknyttjandet och landskapet ännu i stor utsträckning opåverkat av de omvälvande förändringar som karaktäriserat stora delar av Europa under 1900-talet. En resa till dessa områden blir därför en resa till vårt eget landskap som det kan ha tett sig för 100 år sedan eller mer. Här framstår tydligt hur traditionella¹ skötselregimer som utmarksbete, lieslätter, skottskogsbruk och lövtäkt, lindbruk och herdesystem eller system med tillfälliga boenden skapar förutsättningar för djur- och växtarter som i stor utsträckning är hotade i Sverige. Man får även en inblick i olika aspekter på självhushåll baserat på boskapskötsel och skogsbruk, såsom informell ekonomi, arbetskraftsfördelning, redskap och teknik samt de olika markslagens relation till varandra i ett sammanhängande jordbrukssystem.

Regionen har ett mycket varierande landskap – från låglänt stäpp till nästan alpina skogar och gräsmarker. Här har också olika ekonomiska system fungerat sida vid sida – planekonomins storjordbruk på låglandet, självhushåll och informell ekonomi i bergsområdena. Faunan och florans överensstämmer i stor utsträckning med den nordiska, och många svenska rödlistade arter finns i goda populationer. Allt detta gör att det i regionen finns många värdefulla jämförelse- och studiemöjligheter för svensk natur- och kulturmiljövård.

Deltagare och kursansvar

I första hand inbjuds personer som arbetar med förvaltning av värdefulla natur- och kulturmiljöer.

Kursen är utformad och genomförs av Centrum för Biologisk Mångfald (CBM). Kursledningen består av Anna Dahlström och Tommy Lennartsson från CBM, Mora

---

¹ Med traditionell avses här markanvändningsformer som varit vanliga före jordbrukets industrialisering, dvs som baseras på främst icke-fossil arbetskraft.

Aronsson från ArtDatabanken samt den rumänska etnologen Ana Maria Iuga. Anna Dahlström är kontaktperson för kursen.

Innehåll och undervisningsform

Undervisningen sker genom föredragningar och diskussioner inom gruppen, till allra största delen i fält. Vi besöker olika typer av miljöer från bycentrum till utmark och skog. Byns marker är i stora drag strukturerade som svenska förindustriella byar. I bycentrum ligger gårdarna med sina trädgårdsodlingar, i inägomarken ligger mindre åkrar där man odlar bl.a. potatis och majs, samt slätterängar. I vissa områden är lindbruket utbrett. Utmarken består av både bynära betesmark där nötkreatur och hästar vallas under dagen och fåbodar där framför allt får vistas med herdar under hela sommaren. Gräsmarkerna utgörs av såväl stäpp och andra låglänta gräsmarker som mer höglänta gräsmarker uppe i bergen, slätterängar och betesmarker, gräsmarker nära byar och vid fåbod, öppna gräsmarker och trädklädda marker med hamling, skottskog och skogsbete. Vi får föredragningar av inhemska tjänstemän och forskare och när möjlighet ges intervjuar vi även lokalbefolkningen.

Genom att lägga till nya intryck till kursdeltagarnas tidigare erfarenheter ges förutsättningar för givande diskussioner kring förvaltningslösningar för svenska natur- och kulturmiljöer såsom skyddsvärda ängs- och hagmarker, men även för landskapets "nya" miljöer, t ex längs infrastruktur och kraftledningsgator där vi vill gynna biologisk mångfald, eller marker för produktion av bioenergi.

Kursspråk är svenska och engelska.

Kursens lärandemål

Huvudsyftet med kursen är att bidra till en god förvaltning i Sverige av värdefulla hävdpräglade miljöer liksom av de miljöer som skapas genom människans nya aktiviteter i landskapet, t ex energiproduktion och anläggning av infrastruktur. Detta sker genom att öka kunskaperna hos förvaltare och andra aktiva natur- och kulturmiljövårdare om skötselformer och hävdeffekter i traditionella jordbrukslandskap, och genom att diskutera möjliga tillämpningar i det moderna landskapet. Efter kursen förväntas kursdeltagarna ha fördjupade kunskaper om ett traditionellt brukat jordbrukslandskap samt insikt om hur dessa kunskaper kan användas för att bevara, återskapa eller nyskapa marker med höga natur- och kulturmiljövärden i Sverige. Målsättningen är att deltagarna efter avslutad kurs ska:

- förstå de olika markslagets funktion i ett traditionellt jordbrukssystem
- ha ökade kunskaper om trädens nyttjande i ett traditionellt jordbrukssystem
- ha en djup förståelse av hävdregimer och dessas variation i tid och rum i landskap med traditionella jordbrukssystem
- ingående förstå kopplingen mellan hävdregim och biologisk mångfald
- kunna omsätta dessa kunskaper till en framgångsrik förvaltning av värdefulla gräsmarker och trädklädda marker i Sverige

- kunna omsätta dessa kunskaper till en framgångsrik förvaltning av biologisk mångfald i anslutning till infrastruktur – inom vägområden, längs järnvägar, i kraftledningsgator etc. – och i andra nyskapade miljöer.

Praktiska förutsättningar

Undervisningen sker till största delen i fält. Vi kommer att göra några längre vandringar, ibland i kuperad terräng. Kursupplägget förutsätter att man kan delta i dessa (normal hälsa är fullgott, men knäskador kan eventuellt vålla problem). Hör av dig till Anna Dahlström ifall du har frågor kring detta.

Kursen startar och avslutas i Cluj-Napoca i Rumänien. Man får själv arrangera sin resa till Cluj-Napoca. Vi undersöker dock möjligheter att arrangera gemensam resa från Arlanda med flyg. Du kan ange i anmälan ifall du är intresserad av en sådan gruppresa (preliminärt pris ca 4500 kr). Ett annat alternativ är tåg. Det tar ca 35 timmar. Billigast verkar vara att köpa interrailkort. Ett kort som ger 5 valfria resdagar inom 10 dagar kostar 2815 kr. Därtill kommer kostnad för platsbiljett + anslutningsresa i Sverige (information på www.sj.se).

Transporten i Rumänien sker med turistbuss. Vi kommer huvudsakligen att bo på pensionat, i dubbelrum.

Tid: 17-23 juni 2010

Plats: kursen startar och slutar i Cluj-Napoca, Rumänien.

Kostnad: 10 000 kr. Däri ingår mat, logi samt transporter i Rumänien. Observera att kostnaden för att **resa till Cluj-Napoca inte ingår**.

Anmälan

Anmälan kan ske mellan 1 och 28 februari via hemsidan www.bioheritage.se. Deltagarantalet begränsas till maximalt 30 personer. Anmälan är bindande (såvida inte platsen kan tas av reserv). Vid större intresse förbehåller vi oss rätten att fördela platserna bland de anmälda oberoende av anmälningsdatum, för att få en god kompetensbredd i gruppen och bra förutsättningar för givande diskussioner. **Samtliga anmälda får besked i början av mars om man antagits eller inte till kursen.**

Kontaktpersoner

Har ni frågor om kursinnehåll och kursplanering vänder ni er i första hand till Anna Dahlström, CBM. Tel 018-67 17 64, 070-295 27 03, e-post: anna.dahlstrom@cbm.slu.se eller Tommy Lennartsson. Tel 018-67 24 36, 070-586 83 81: tommy.lennartsson@cbm.slu.se.

VÄLKOMMEN MED DIN ANMÄLAN!

CBM Centrum för
biologisk mångfald

Preliminärt program/Översiktlig resplan

Programmet nedan följer 2009 års kursuppläggning, dock kan smärre justeringar komma att göras under vårens detaljplanering.

17/6: Transport

Samling vid flygplatsen i Cluj-Napoca Ferihegy. Bussfärden går över det Transylvanska låglandet upp till byn Botiza i Maramureş.

18-20/6: Izadalen i Maramureş

Tema: Från gårdsmiljö till utmark

Botiza är en större radby nära ukrainska gränsen där vi bor i tre nätter. Landskapet består av omväxlande åker, slätter- och betesmarker med hamlade träd, stubbskottsängar och bokdominerade skogar. Bosättningarna ligger här samlade i landskapet, och påminner därför om Sverige innan skiftesreformerna. Här kan vi studera placeringen av olika hävdslag i landskapet och dynamiken mellan olika slags nyttjande. Bete sker på byallmänningar och vid fäboddar. I området finns starka kulturella traditioner (regionen har kallats "Rumäniens Dalarna"). Vi studerar markanvändningsregimer och diskuterar deras betydelse för biologisk mångfald. Om vädret tillåter deltar vi i slätter.

Tema: Höghöjdsbete i barrskogsmiljö

Under dagarna i Maramureş besöker vi även öppna betesmarker på högre altitud i Rodnabergen, där ingår skogsbete och fäbodbruk.

21/6

Tema: kultur och trädkultur

Under dagens transport från Maramureş till Cluj-Napoca besöker vi ett antal intressanta platser av kulturhistoriskt intresse, såsom en världsarvskyrka, traditionell vattenkraftsanläggning och pågående och tidigare nyttjande av träd i olika former.

22-23/6 Kring Cluj-Napoca

Tema: Torra stäppområden

Stora gräsmarker på Karpaternas centrala högplatå. Även om landskapet är mycket olikt det svenska är det ett kärnområde för många av de växt- och djurarter som karakteriserar våra torra gräsmarksbiotoper, t ex alvar och sandstäpp, och här finns mycket att lära om hur de kan skötas. Vi diskuterar de hävdformer som format stäpplandskapet – bete, transhumans, slätter, odling, torka, skogsavverkning.

Kursen avslutas kring lunch den 23 juni i Cluj.

Intryck från tidigare kursdeltagare

Mycket bra kurs. Inspirerande och tankeväckande.

*Fantastisk tidsresa för en bättre förståelse för hur vårt eget kulturlandskap kan ha sett ut! Bra kurs!
Fortsätt i den här stilen!*

Maramures! Jag är förbluffad, överväldigad – helt otroligt!

Mina förväntningar har uppfyllts mer än väl. Att läsa om detta är inte samma som att uppleva.

...har gett mig mkt att tänka på när det gäller natur- och kulturmiljövard, inte bara när det gäller odlingslandskapet

Den bästa och mest intressanta kurs jag någonsin deltagit i!